

УДК 338.22; 339.94

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-2>**Дорошкевич К.О.**кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3966-224X>**Колінко Н.О.**кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7458-2849>**Дзвоник Р.Я.**здобувач вищої освіти третього рівня,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1702-0775>**Doroshkevych Kateryna, Kolinko Nataliya, Dzvonyk Roman**
Lviv Polytechnic National University

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ СКЛАДОВИХ

З метою поживлення інноваційних процесів, які у післявоєнний період слід скерувати на забезпечення ревіталізації економічної системи на інноваційній основі, відновлення інфраструктури та укріплення першості перспективних технологій в Україні, у статті вивчено теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності. Структурно-логічна модель дослідження полягала у виявленні підходів до дефініції поняття «інноваційний розвиток підприємства» та притаманних їм ключовим словам, графічній візуалізації отриманих результатів та їх використання як базових складових, які окреслюють значення інноваційного розвитку для підприємств (передбачає використання інноваційних ідей та реалізацію інноваційного потенціалу; зміну стану підприємства на основі інновацій із метою досягнення позитивних змін тощо). У статті використано теоретичне узагальнення, систематизацію та статистичний аналіз, діаграму Санкей.

Ключові слова: інноваційний розвиток, підприємства, дефініція, складові, значення, діаграма Санкей.

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE: THE ESSENCE, MEANING AND VISUALIZATION OF THE COMPONENTS

In order to revive innovative processes, which in the post-war period should be directed to ensuring the revitalization of the economic system on an innovative basis, restoring infrastructure and ensuring the primacy of promising technologies in Ukraine, the article examines the theoretical foundations of the development of innovative activity. The structural and logical model of the study consisted in identifying approaches to the definition of the concept of "innovative development of the enterprise" and the keywords inherent in them, graphical visualization of the obtained results using the Sankey diagram and their use as basic components that outline the meaning of innovative development for enterprises. The article uses the methods of scientific research, theoretical generalization, systematization, and statistical analysis, which were carried out to construct the Sankey diagram. The basic components outlining the meaning of innovative development for enterprises are defined as: ensuring the enterprise's ability to use innovative ideas and realizing its innovative potential (23,8%); formation of conditions that accompany a change in the state of the enterprise based on innovations with the aim of achieving positive changes (30,9%); renewal and implementation of reforms based on innovations (7,1%); guaranteeing changes in the enterprise based on innovation and realization of growth-oriented potential (11,9%); activities implemented for comprehensive development of the enterprise and management of innovative potential with the aim of achieving a state of effective functioning (2,3%); ensuring the company's response to the threats of the innovative environment and responding to changes in the market situation (2,3%); achieving a balanced state and an appropriate level of implementation of innovative processes in the market environment (2,3%); updating the system components of enterprise management by implementing reforms on an innovative basis (7,1%); increasing the level of competitiveness based on the growth of the economic efficiency of economic activity based on innovations, etc (2,3%).

Key words: innovative development, enterprises, definition, components, meaning, Sankey diagram.

JEL classification: F50, D22, L1, M12

Постановка проблеми. Як відомо, інноваційна діяльність спрямовується на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Це вказано у Законі України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV [1].

Виходячи із законодавчо визнаного тлумачення, інноваційна діяльність є основою для удосконалення

функціонування підприємств та сприяє її результативності та конкурентоспроможності. Необхідною умовою для провадження цих процесів (наукових досліджень, висунення та реалізації інноваційних ідей тощо) та досягнення бажаних станів (конкурентоспроможності, результативності тощо) є планомірне здійснення інноваційної діяльності, що повинно відбуватись за принципами системності, удосконалення,

інфраструктурного забезпечення (створення сприятливого середовища для впровадження інновацій, бізнес-моделей) тощо.

Ці процеси пов'язані із забезпеченням інноваційного розвитку підприємства, що ґрунтується на ідеях щодо розбудови економічної системи, яка формується на знаннях та інноваціях. В умовах динамічного поступу інформаційних технологій та активного впровадження глобалізації відбувається актуалізація та поживлення інноваційних процесів, які стали невід'ємною частиною вдосконалення та розвитку підприємств на інноваційній основі.

Незважаючи на проголошений напрямок інноваційного розвитку та створення відповідної законодавчої бази, інноваційна активність вітчизняних підприємств залишається низькою. Відзначимо відсутність жодних статистичних даних щодо стану інноваційної діяльності у 2020–2022 рр. Припускаємо те, що позитивної динаміки у зазначений період у стані перебігу інноваційних процесів не відбулось. На це вплинули загальносвітові тенденції, введення карантинних заходів, спрямованих на протидію поширення пандемії COVID-19. У подальшому на стан інноваційної діяльності підприємств вплинули військові дії, агресія РФ, введення воєнного стану на території України тощо.

Проте в умовах післявоєнного відновлення та відбудови економічної системи України пріоритетне значення мають процеси ревіталізації на інноваційній основі, відновлення інфраструктури та технологій в країні. Таким чином, слід приділити увагу теоретичним засадам, а саме сутності та складовим інноваційного розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності та значення інноваційного розвитку підприємства досліджено у працях багатьох вітчизняних та іноземних дослідників-економістів, серед яких Підкаміньний І.М., Ціпуринда В.С., Шавшин О.С., Федулова Л.І., Мороз О.С., Олійник Л.В., Микитюк П.П., Подольчак Н.Ю. та Блинда Ю.О., Бондаренко Н.М., Волощук Л.О., Ілляшенко С.М., Пілявко Т.М., Мороз О.С., Поляковська К.В., Гумба Х.М., Адаменко О.А., Рогоза М.С., Вергал К.Ю., Ємельянов О.Ю., Шумпетер Й., Геєць В.М., Федулова І.В., Кубатко О.В. тощо [1–23]. Наведемо окремі формулювання сутнісного поняття «інноваційний розвиток підприємства», що окреслені вказаними дослідниками-економістами.

Підкаміньний І.М. та Ціпуринда В.С. наголошують на тому, що інноваційний розвиток – це шлях. Він ґрунтується на поєднанні особистісних цілей працівників та цілей підприємства, підсистем управління тощо та передбачає вдосконалення діяльності як окремих працівників і бізнес-процесів загалом, що сприяє реалізації стратегічних цілей підприємства [2]. Аналізуючи цю дефініцію, наведемо наступні ключові слова: цілі, стратегія, бізнес-процеси.

Шавшин О.С. розглядає інноваційний розвиток підприємства як процес, що спрямований на закономірну зміну його стану. Водночас результативність процесу автор ставить у залежність від інноваційного потенціалу, джерелом якого є інновації та ідеї [3, с. 168]. Зарахуємо це до ключових слів.

Волощук Л.О. у своїй праці «Інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та проблеми аналітичного забезпечення в умовах індикативного

управління» наводить два підходи до розуміння сутності поняття. Згідно першого, інноваційний розвиток підприємства – це «процес розвитку за рахунок формування та використання інноваційного потенціалу, спрямований на якісні зміни стану підприємства» [4, с. 77]. Відзначимо тотожність основних детермінант інноваційного розвитку згідно визначення, рекомендованого Шавшин О.С. та Волощук Л.О., до яких зараховано: інновації, потенціал, ідеї.

Зважаючи на відсутність деяких із ключових слів, умовно зарахуємо до цього підходу визначення, яке сформоване Ілляшенко С.М. Відповідно йому, інноваційний розвиток – це «процес господарювання, що спирається на безупинний пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємств у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту» [5].

Другий підхід до розуміння сутності поняття, що рекомендований Волощук Л.О. полягає у тому, що «інноваційний розвиток підприємства» розглядається як позитивні якісні зміни його стану [4, с. 77]. Аналогічний підхід (процесуальний), що містить такі ключові слова як інновації, стан, позитивні зміни використано також Федуловою Л.І. [6, с. 127]. Авторкою вказано та його здатність забезпечувати позитивні якісні зміни в інноваційному стані підприємства та динаміці. Також цей підхід використано Бондаренко Н.М. при формуванні напрямів підвищення інноваційної активності промислових підприємств [7].

Пілявко Т.М. також використовує процесуальний підхід до дефініції інноваційного розвитку підприємства, надаючи йому риси цілеспрямованого, послідовного руху до збалансованого інноваційного стану, що реалізуються під впливом синергетичної дії факторів впливу на підприємство, які визначають стійкість його організаційно-функціональної підсистеми в умовах ринкової економіки. Результативність процесу забезпечується якістю досягнення бажаного стану залежно від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів на підприємстві [8, с. 456]. У даному випадку ключовими словами є збалансований стан, інноваційні процеси та ринкова економіка.

Мороз О.С. розглядає інноваційний розвиток підприємства як комплексне поняття, що поєднує інноваційний потенціал та інноваційний процес [9]. На думку Олійник Л.В., інноваційний розвиток підприємства можна визначити як «сукупність відносин, що виникають в ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності фірми на основі інновацій» [10, с. 53].

Підхід до дефініції інноваційного розвитку підприємства як здатності розвиватись, що містить такі ключові слова як інноваційний потенціал, впровадження, ефективність простежується із низки праць [11–14]. Адаменко О.А. вказує на те, що інноваційний розвиток супроводжується розширенням меж інноваційної діяльності підприємства та впровадженням інновацій в усі сфери його господарювання [11, с. 7]. Плікус І.Й. акцентує увагу не тільки на реалізації інноваційних проектів підприємства, але і його здатності забезпечити розвиток системи факторів та умов, необхідних для реалізації інноваційного потенціалу [12, с. 92].

На думку Полясковської К.В., інноваційний розвиток належить до такого типу, який можливо реалізувати лише за наявності належного рівня інноваційного потенціалу. Останній повинен орієнтуватись на безперервний пошук найбільш ефективних способів власного використання [13, с. 7]. Водночас Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. розглядають інноваційний розвиток підприємства як «здатність динамічно розвиватися на власній основі за рахунок систематичного формування комплексу дій, спрямованих на розробку, впровадження, подальшу модифікацію нововведень» [14, с. 18]. За даним підходом до ключових слів зарахуємо інноваційний потенціал, впровадження, ефективність.

Відмінний від усіх розглянутих підходів до розуміння інноваційного розвитку підприємства рекомендовано Подольчаком Н.Ю., Блиндою Ю.О. Авторами наведено наступне визначення. Інноваційний розвиток підприємства – це ефективна реакція протидії підприємства на загрози конкурентного оточення (втрати частки ринку, постійного тиску із боку конкурентів, появи нових технологій, зменшення життєвого циклу товарів, законодавчих обмежень та зміну ринкової ситуації) [15, с. 10].

Наведемо ще один підхід до дефініції інноваційного розвитку підприємства з позицій його розуміння як системи. Цей підхід використано у [16–18]. Андреева Є.С. та Нечаєв А.С. інноваційний розвиток розглядають як ранжовану систему, що передбачає

здійснення реформ та оновлення різних сфер діяльності, що спрямоване на розвиток суспільства та інновації [16, с. 22]. Сутність системних складових інноваційного розвитку деталізовано у [17], до них включено: принципи функціонування, роботи устаткування і механізмів, технології і інженерні рішення, кваліфікацію персоналу для роботи на новому обладнанні.

У працях [17–22] інноваційний розвиток розглядається як різного характеру зміни (стійкі, якісно нові тощо), що відбуваються у господарському механізмі підприємства. Вони ініційовані з метою зростання інноваційного потенціалу, розвитку економічних можливостей, нових за формою і змісту виробничих функцій тощо.

На підставі наведених визначень зробимо висновок стосовно того, що у сучасних дослідженнях та публікаціях за проблемою сутності та значення інноваційного розвитку підприємства не відзначається єдності думок учених. Також ми можемо простежити різні підходи до розуміння сутності поняття («інноваційний розвиток підприємства») та його розгляд з позиції процесу, шляху, здатності розвиватись, відносин підприємств, його реакції протидії чи комплексного поняття. Кожному із вказаних підходів притаманні низка ключових слів, які як носять випадковий характер, так і повторюються. Узагальнення підходів до розуміння сутнісного поняття «інноваційний розвиток підприємства» та відповідних їх ключових слів здійснено в табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнення підходів до розуміння сутнісного поняття «інноваційний розвиток підприємства» та відповідних їх ключових слів

Автори	Підходи до розуміння інноваційного розвитку підприємства	Ключові слова
Підкамінний І.М., Ціпуринда В.С. (2011)	Шлях	Цілі, стратегія, бізнес-процеси
1. Волошук Л.О. (2014) 2. Микитюк П.П. (2015) ... 10. Ілляшенко С.М. (2003)	Процес	Інновації, потенціал, ідеї
1. Федулова Л.І. (2014) 2. Бондаренко Н.М. (2010) ... 13. Волошук Л.О. (2014)	Процес	Інновації, стан, позитивні зміни
1. Післявоз Т.М. (2012) 2. Діденко Є.О., Моторна Ю.С. (2019)	Процес	Збалансований стан, інноваційні процеси, ринкова економіка
1. Адаменко О.А. (2010) 2. Плікус І.Й. (2012) 3. Полясковська К.В. (2014) ... 5. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. (2011)	Розвиток (здатність розвиватись)	Інноваційний потенціал, впровадження, ефективність
1. Гець В.М. (2015) 2. Ємельянов О.Ю. (2020) 3. Шумпетер Й.А. (2011) 4. Федулова І.В. (2010) 5. Кубатко О.В., Омеляненко Ю.О. (2015)	Зміни	Інновації, зростання, потенціал
1. Andreeva E.S., Nechaev A.S. (2013). ... 3. Kurbonzoda M.R., et al. (2020)	Система	Оновлення, реформи, інновації
Мороз О.С. (2013)	Комплексне поняття	Інноваційний потенціал, інноваційний процес
Олійник Л.В. (2017)	Відносини	Економічна ефективність, конкурентоспроможність, інновації
Подольчак Н.Ю., Блинда Ю.О. (2015)	Реакція протидії підприємства	Загрози, обмеження, ситуації

Джерело: сформовано на основі [1–23]

Як невирішені частини загальної проблеми, вкажемо на необхідність подальшого аналізування сутнісного визначення поняття «інноваційний розвиток підприємства», що може бути доповнено шляхом статистичних обрахунків та графічної візуалізації.

Мета статті полягає в узагальненні підходів до визначення поняття «інноваційний розвиток підприємства», аналізування притаманних їм ключових слів, графічній візуалізації отриманих результатів за допомогою діаграми Санкей та ідентифікації базових складових, які характеризують значення інноваційного розвитку для підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. На підставі аналізування останніх досліджень та публікацій за проблемою визначення поняття інноваційний розвиток підприємства, здійснимо такі висновки. Усі досліджені визначення (загалом 42) нами поділено за підходами до дефініції поняття на 8 груп та 10 підгруп.

Візуалізуємо отримані результати, відобразивши ефективний потік від одного набору значень (10 підгруп) до іншого (42 літературні джерела). Для цього використаємо діаграму Санкей, яка підкреслить отримані взаємозв'язки та частоту їх виявлення у вивчених літературних джерелах (рис. 1).

Для формування діаграми Санкей виявимо певні статистичні залежності, адже умовою використання діаграми передбачено введення принаймі одного кількісного критерію (кількості наукових публікацій). Так, найчастіше автори говорять про інноваційний розвиток як процес (59,5% усіх використаних джерел), що

передбачає використання інноваційних ідей та реалізацію інноваційного потенціалу (23,8%), зміну стану підприємства на основі інновацій із метою досягнення позитивних змін (30,9%), забезпечення оновлення та реалізації реформ на основі інновацій (7,1%).

Дефініція інноваційного розвитку як змін підприємства на підставі інновацій та реалізації потенціалу, спрямованого на зростання, а також розвитку (інноваційного потенціалу з метою досягнення ефективного стану функціонування підприємства) використана у 11,9% досліджених джерел.

Інші підходи (з позиції комплексного поняття, реакції протидії підприємства чи відносин) зустрічають не частіше ніж у 2,3%.

Використаємо отримані дані та окреслимо значення інноваційного розвитку підприємства. Вони полягають у: забезпеченні здатності використання підприємством інноваційних ідей та реалізацію ним інноваційного потенціалу; формуванні умов, які супроводжують зміну стану підприємства на основі інновацій із метою досягнення позитивних змін; оновленні та реалізації реформ на основі інновацій; гарантуванні змін підприємства на підставі інновацій та реалізації потенціалу, спрямованого на зростання; діяльності, реалізованій для усебічного розвитку підприємства та управління інноваційним потенціалом із метою досягнення стану ефективного функціонування; забезпеченні реакції протидії підприємства загрозам інноваційного середовища та реагування на зміни ринкової ситуації; досягненні збалансованого стану та належного рівня реалізації інноваційних процесів у ринковому середовищі;

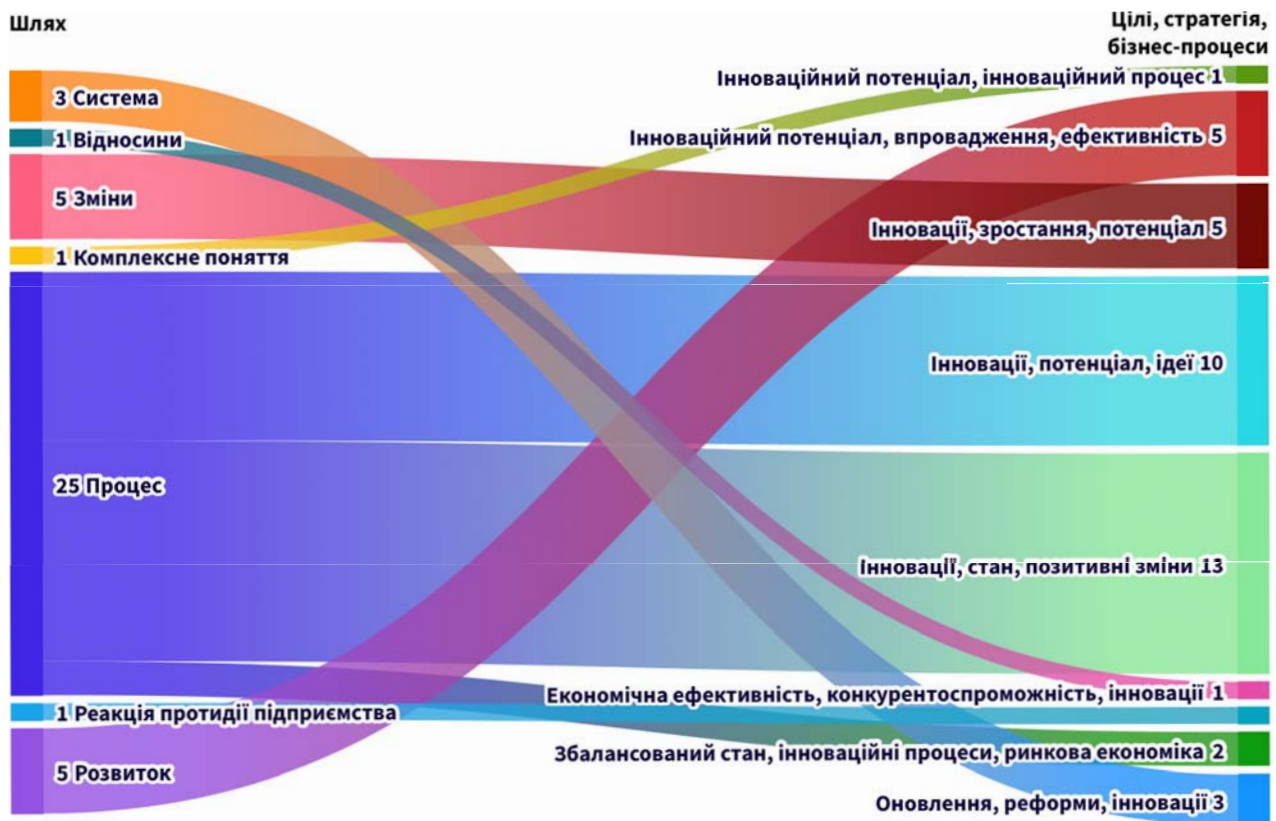

Рис. 1. Діаграма Санкей поняття «інноваційний розвиток підприємства» та його ключових слів

Джерело: сформовано за допомогою онлайн сервісу, доступного за покликанням URL: <https://app.flourish.studio/visualisation/16661444/edit>

оновленні системних складових управління підприємством шляхом реалізації реформ на інноваційній основі; збільшенні рівня конкурентоспроможності на підставі зростання економічної ефективності господарської діяльності на базі інновацій тощо.

Висновки. Сучасний етап світогосподарського розвитку характеризується бурхливим розвитком інформаційних технологій, глобалізацією, турбулентністю економічних відносин та значень окремих макроекономічних показників тощо. У зазначених умовах для підприємств важливим є забезпечення результативності своєї діяльності та володіння конкурентними перевагами, що формується на інноваційній основі.

Незважаючи на окреслену важливість у забезпеченні та законодавче регулювання, інноваційний розвиток вітчизняних підприємств на сьогоднішній день потребує становлення, стимулювання та інфраструктурного забезпечення, що пов'язане із періодом післявоєнного відновлення економічної системи країни. У даному контексті окрему увагу слід приділити теоретичним основам інноваційного розвитку підприємства.

Сутність поняття інноваційного розвитку досліджено із позицій різноманітних підходів до його дефініції. Для цього проаналізовано 42 визначення «інноваційного розвитку підприємства», виокремлено 8 груп та 10 підгруп. Це дозволило сформулювати діаграму Санкей. За результатами аналізування отримано такі статистичні залежності: у 59,5% усіх використаних джерел інноваційний розвиток розглядається як процес, що передбачає використання таких ключових слів як інноваційні ідеї та реалізація інноваційного потенці-

алу (23,8%); зміна стану підприємства на основі інновацій із метою досягнення позитивних змін (30,9%); забезпечення оновлення та реалізації реформ на основі інновацій (7,1%). Інші підходи передбачають дефініцію «інноваційного розвитку підприємства» з позиції комплексного поняття, реакції протидії підприємства та відносин. Статистичні дані свідчать, що такі підходи зустрічають у 2,3% використаних літературних джерел.

Значення інноваційного розвитку для підприємства полягають у: забезпеченні здатності використання підприємством інноваційних ідей та реалізацію ним інноваційного потенціалу; формуванні умов, які супроводжують зміну стану підприємства на основі інновацій із метою досягнення позитивних змін; оновленні та реалізації реформ на основі інновацій; гарантуванні змін підприємства на підставі інновацій та реалізації потенціалу, спрямованого на зростання; діяльності, реалізованій для усебічного розвитку підприємства та управління інноваційним потенціалом із метою досягнення стану ефективного функціонування; забезпеченні реакції протидії підприємства загрозам інноваційного середовища та реагування на зміни ринкової ситуації; досягненні збалансованого стану та належного рівня реалізації інноваційних процесів у ринковому середовищі; оновленні системних складових управління підприємством шляхом реалізації реформ на інноваційній основі; збільшенні рівня конкурентоспроможності на підставі зростання економічної ефективності господарської діяльності на базі інновацій тощо.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV.
2. Підкамінний І.М., Ціпурида В.С. Системні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємства. *Ефективна економіка*. 2011. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=480>
3. Шавшин О.С. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 3 (2). С. 167–171.
4. Волощук Л.О. Інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та проблеми аналітичного забезпечення в умовах індикативного управління. *Бізнес Інформ*. 2014. № 11. С. 75–79.
5. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посібник для студ. вузів. Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. 278 с.
6. Федуллова Л.І. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. № 2. С. 122–135.
7. Бондаренко Н.М. Напрями підвищення інноваційної активності промислових підприємств. Донбас-2020: перспективи розвитку очима молодих вчених. Донецьк: ДонНТУ, 2010. 973 с.
8. Пілявот Т.М. Інноваційний розвиток підприємства як важливий аспект розвитку економіки. *Інноваційна економіка*. 2012. № 4. С. 185–190.
9. Мороз О.С. Формування системи показників для оцінювання інноваційного розвитку підприємства. *Економіка Крима*. 2012. № 3(40). С. 263–266.
10. Олійник Л.В. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі формування інноваційних програм. *Економіка і організація управління*. 2017. № 3 (27). С. 51–59.
11. Адаменко О.А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2010. № 35. С. 5–10.
12. Плікус І.Й. Потенціал підприємства, його оцінка й трансформація: економічна та бухгалтерська інтерпретація. *Фінанси України*. 2012. № 4. С. 91–105.
13. Поляковська К.В. Інноваційний розвиток підприємств: сутність та особливості у сфері торгівлі. *Економіка розвитку*. 2014. № 3 (71). С. 93–99.
14. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.
15. Подольчак Н.Ю., Блинда Ю.О. Інноваційний розвиток як елемент економічної безпеки підприємства. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2015. № 4 (20). С. 6–11. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>.
16. Andreeva E.S., & Nechaev A.S. The mechanism of an innovative development of the industrial enterprise. *World Applied Sciences Journal*. 2013. Vol. 27(13). PP. 21-23. DOI: <https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2013.27.elecl.5>
17. Kurbonzoda M.R., Gibadullin A.A., Morkovkin D.E., & Nesterenko J.N. Assessment of factors hindering innovative development. *Journal of Physics: Conference Series*. 2020. Vol. 1679. No. 3. DOI: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1679/3/032065>

18. Гець В.М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання. *Економіка України*. 2015. № 1. С. 4–25.
19. Ємельянов О.Ю. Інноваційний розвиток підприємств: сутність, послідовність оцінювання та перешкоди на його шляху. *Ефективна економіка*, 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.7>
20. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.
21. Федулова І.В. Стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки: економічні науки*. 2010. № 5. С. 65–70.
22. Кубатко О.В., Омеляненко Ю.О. Інноваційний розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності. *Механізм регулювання економіки*. 2015. № 2. С. 54–60.
23. Діденко Є.О., Моторна Ю.С. Процес інноваційного розвитку підприємства та його особливості. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.1.52>

References:

1. Закон України «Pro innovatsiinu diialnist» from 4 July 2002. No. 40-IV
2. Pidkamynnyi I. M., Tsiurynda V. S. (2011) Systemni faktory vplyvu na innovatsiyni rozvytok pidpriemstva [System factors influencing the innovative development of the enterprise]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=480>
3. Shavshyn O. S. (2017) Stratehiia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Strategy of innovative development of the enterprise]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka" – Multidisciplinary International scientific journal "Internauka"*, vol. 3, no. 2, pp. 167–171.
4. Voloshchuk L. O. (2014) Innovatsiyni rozvytok promyslovoho pidpriemstva: sutnist ta problemy analitichnoho zabezpechenia v umovakh indykativnoho upravlinnia [Innovative development of an industrial enterprise: the essence and problems of analytical support in the conditions of indicative management]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 11, pp. 75–79.
5. Pliashenko S. M. (2003) *Upravlinnia innovatsiynym rozvytkom: problemy, kontseptsii, metody: navch. posibnyk dlia stud. vuziv* [Management of innovative development: problems, concepts, methods: a study guide for university students]. Sumy: VTD «Universtyetska knyha». (in Ukrainian)
6. Fedulova L. I. (2014) Kontseptualni zasady upravlinnia innovatsiynym rozvytkom pidpriemstv [Conceptual principles of management of innovative development of enterprises]. *Marketynh i menezhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations*, vol. 2, pp. 122–135.
7. Bondarenko N. M. (2010) *Napriamy pidvyshchennia innovatsiinoi aktyvnosti promyslovykh pidpriemstv. Donbas-2020: perspektyvy rozvytku ochyma molodykh vchenykh* [Directions for increasing the innovative activity of industrial enterprises. Donbas-2020: development prospects through the eyes of young scientists]. Donetsk: DonNTU. (in Ukrainian)
8. Piliavoz T. M. (2012) Innovatsiyni rozvytok pidpriemstva yak vazhlyvyi aspekt rozvytku ekonomiky [Innovative development of the enterprise as an important aspect of economic development]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, vol. 4, pp. 185–190.
9. Moroz O. S. (2012) Formuvannia systemy pokaznykiv dlia otsiniuvannia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Formation of a system of indicators for evaluating the innovative development of an enterprise]. *Ekonomika Kryma – Economy of Crimea*, vol. 3, no. 40, pp. 263–266.
10. Oliinyk L. V. (2017) Upravlinnia innovatsiynym rozvytkom pidpriemstva na osnovi formuvannia innovatsiynykh program [Management of innovative development of the enterprise based on the formation of innovative programs]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and organization of management*, vol. 3, no. 27, pp. 51–59.
11. Adamenko O. A. (2010) Kontseptualni zasady innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv [Conceptual principles of innovative development of enterprises]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii – Scientific Works of National University of Food Technologies*, vol. 35, pp. 5–10.
12. Plikus I. Y. (2012) Potentsial pidpriemstva, yoho otsinka y transformatsiia: ekonomichna ta bukhgalterska interpretatsiia [The potential of the enterprise, its assessment and transformation: economic and accounting interpretation]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, vol. 4, pp. 91–105.
13. Poliaskovska K. V. (2014) Innovatsiyni rozvytok pidpriemstv: sutnist ta osoblyvosti u sferi torhivli [Innovative development of enterprises: essence and features in the sphere of trade]. *Ekonomika rozvytku – Economics of Development*, vol. 3, no. 71, pp. 93–99.
14. Rogoza M. E., Vergal K. Yu. (2011) *Strategic innovative development of enterprises: models and mechanisms: monograph* [Strategic innovative development of enterprises: models and mechanisms: monograph]. Poltava: RVV PUET. (in Ukrainian)
15. Podolchak N. Iu., Blynda Yu. O. (2015) Innovatsiyni rozvytok yak element ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Innovative development as an element of economic security of the enterprise]. *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal – Scientific journal "Economics: time realities"*, vol. 4, no. 20, pp. 6–11. Available at: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>
16. Andreeva E. S., Nechaev A. S. (2013) The mechanism of an innovative development of the industrial enterprise. *World Applied Sciences Journal*, vol. 27, no. 13, pp. 21–23. DOI: <https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2013.27.elelc.5>
17. Kurbonzoda M. R., Gibadullin A. A., Morkovkin D. E., Nesterenko J. N. (2020) Assessment of factors hindering innovative development. *Journal of Physics: Conference Series*, vol. 1679, no. 3. DOI: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1679/3/032065>
18. Heiets V. M. (2015) Bariery na shliakhu rozvytku promyslovosti na innovatsiinii osnovi ta mozhlyvosti yikh podolannia [Barriers to the development of industry on an innovative basis and the possibility of overcoming them]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, no. 1, pp. 4–25.
19. Yemelianov O. Yu. (2020) Innovatsiyni rozvytok pidpriemstv: sutnist, poslidoynist otsiniuvannia ta pereshkody na yoho shliakhu [Innovative development of enterprises: essence, sequence of assessment and obstacles on its way]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 11, vol. 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.7>
20. Shumpeter J. A. (2011) *Teoriia ekonomichnoho rozvytku: doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidсотka ta ekonomichnoho tsykladu* [The theory of economic development: a study of profits, capital, credit, interest and the economic cycle]. Kyiv : Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia. (in Ukrainian)

21. Fedulova I. V. (2010) Stratehichni napriamy rozvytku innovatsiinoho potentsialu promyslovykh pidpriemstv [Strategic directions for the development of the innovative potential of industrial enterprises]. *Naukovyi visnyk VNU imeni Lesi Ukrainky: ekonomichni nauky - Scientific bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University: economic sciences*, no. 5, pp. 65–70.

22. Kubatko O. V., Omelianenko Yu. O. (2015) Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstv v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Innovative development of enterprises in conditions of economic instability]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky – Economy Regulation Mechanism*, vol. 2, pp. 54–60.

23. Didenko Ye. O. Motorna Yu. S. (2019) Protses innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva ta yoho osoblyvosti [The process of innovative development of the enterprise and its features]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.1.52>